MEDIA-AXBOROT XAVFSIZLIGINI TA’MINLASH VA RIVOJLANTIRISHDA O‘ZBEKISTON BELARUS BILAN HAMKORLIGI

Ataxanov Baxtiyor Turabayevich
Namangan davlat pedagogika katta o‘qituvchisi, PhD

Annotatsiya: *Ushbu maqolada O‘zbekiston va Belarus davlatlarining axborot texnologiyalari sohasini rivojlantirish, axborot xavfsizligini ta’minlashdagi erishayotgan yutuqlari hamda sohani rivojlantirishdagi ikki mamlakatning o‘ziga xos tajribasi yoritilgan. Shuningdek, maqolada axborot xavfsizligi sohasidagi ikki mamlakatning hamkorligi va qo‘shma ta’lim dasturlari bayon etilgan.*

Kalit so‘zlar: *axborot, tahdid, hamkorlik, ta’lim dasturi, qo‘shma fakultet, IT-park, innovatsion ta’lim.*

Dunyo taraqqiyotining hozirgi bosqichida axborot sohasi zamonaviy inson, jamiyat, davlat uchun muhim ahamiyat kasb etadi va mintaqalarda kechayotgan iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy jarayonlarga har tomonlama ta’sir qiladi. ijtimoiy munosabatlar, dunyo va mintaqaviy hodisalarga to‘yinganligi va dinamikasining oshishi natijasida umuminsoniy intelektual salohiyatning o‘sishi natijasida odamlarning axborotga bo‘lgan salohiyati sezirilarli darajada oshadi.

Jahon miqyosida shakllanayotgan axborot jamiyatida bilim va ma’lumotlarning ustunligi, inson faoliyatining barcha sohalariga axborot texnologiyalarining ta’siri bilan sivilizatsiya rivojlanishining yangi bosqichini anglatadi.

Umumjahon axborot globallashuvi jarayonlari axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini nafaqat mamalakatlar iqtisodiyoti va boshqa sohalarida joriy etish, balki axborot tizimlari xavfsizligini ta’minlashni ham taqazo etmoqda. Axborot texnologiyalarini hayotimizning har bir jabhasiga kirib borishi, insonlarning axborotga bo‘lgan talablarini ortishi, axborotni muhimlik darajasini ortishiga olib keladi. Buning natijasida esa, axborotni qo‘lga kiritishga qaratilgan hatti-harakatlar miqdori ortib kelmoqda. Bu esa o‘z navbatida har jabhada axborot xavfsizligini ta’minlash dolzarbligini bildiradi. Globallashuv jarayoni, ayniqsa dunyo axborot maydonining bir-biri bilan uzviy bog‘liqligi va axborotdan foydalanuvchilar maqsadlarining xilma-xilligi sabab uzatilgan axborotni himoyalash, uni xavfsizligini ta’minlash har qanday tashkilot va davlatning axborot xavfsizligi sohasida siyosatini ishlab chiqishni talab etadi. [1]

Chunki axborot xavfsizligi sohasi – davlat manfaatlari milliy axborot infratuzilmasini rivojlanishiga sharoitlar yaratishda shaxs va fuqarolarning konstitutsiyaviy huquq va erkinliklarini amalga oshirishda, davlatning hududiy birligini, suverenitetini va konstitutsiyaviy tizimini mustahkamligini ta’minlashda dolzarb ahamiyatga ega. Ochiq axborotlashgan jamiyatda siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy barqarorligini ta’minlash maqsadida axborotdan foydalanishda qonuniylik va huquqiy tartibotni qat’iy amalga oshirish davlat uchun muhim ahamiyatli jarayon sanaladi.

Jamiyatda axborot tarqatish va qabul qilishning sog‘lom muhitini yaratishda davlatlararo munosabatlar muhim ahamiyat kasb etadi. Bu munosabatlarni yo‘lga qo‘yishda o‘zaro tenglik, hamkorlik, o‘zaro manfaatdorlikda xalqaro huquq me’yorlarini e’tirof etgan xolda amalga oshiriladi.

O‘zbekiston uchun ham axborot xavfsizligini ta’minlash dolzarb ahamiyat kasb etib, buni amalga oshirishda rivojlangan mamlakatlar va hamkor davlatlarning amaliy tajribasini o‘rgangan xolda o‘zining axborot xavfsizlik tizimini yaratib kelmoqda.

Xususan, O‘zbekiston axborot sohasini va uning xavfsizligini ta’minlashda Belarus Respublikasi bilan yaqindan hamkorlik qilib kelmoqda. Chunki, Axborot texnologiyalari va telekommunikatsiya sohasi ikki davlat iqtisodiyotining eng dinamik va istiqbolli yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Shuningdek, ikki davlat milliy iqtisodiy manfaatlari va investitsiya istiqbollari tobora axborotlashtirish jarayonlari bilan bog‘liq.

Belarus Respublikasi bugungi kunda jamiyatni axborot jamiyatiga aylantrish jarayonlari jadal suratlarda olib borilmoqda. Bu ishni amalga oshirishda milliy xavfsizlikni ta’minlashga, axborot makoni va axborot infratuzilmasini, axborot tizimlari va resurslari xavfsizligini ta’minlash masalasiga jiddiy etibor qaratmoqda. Axborot tizimiga ta’sir ko‘rsatadigan yangi xatarlar, chaqiriqlar va kelib chiqishi mumkin bo‘lgan tahdidlarni oldindan aniqlash bartaraf etish bo‘yicha zamonaviy platformalar ishlab chiqilmoqda. Shu bilan bir qatorda, Belarus Respublikasi Prezidentining 2013-yil 16-apreldagi “Axborotlashtirish ob’ekti uchun axborot xavfsizligi tizimini loyihalashtirish va yaratish bo‘yicha chora-tadbirlar majmuini amalga oshirish to‘g‘risida”gi farmoni va Belarus Respublikasi Prezidenti huzuridagi Operativ-tahlil markazining 2020-yil 20-fevraldagi “Axborotlashtirish ob’ektida qayta ishlangan axborotlarning kriptografik muhofazasi to‘g‘risida”gi 66-sonli yo‘riqnomasi bilan tartibga solinmoqda.[2]

O‘zbekiston Respublikasida ham axborot jamiyatini shakllantirishning ahamiyatini oshirish, O‘zbekistonning mustaqil ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishidagi axborot va raqamli iqtisodiyotni yaratish bo‘yicha milliy strategiya texnologik taraqqiyot dasturlari ishlab chiqilmoqda.

Mamlakatimizda axborotlashtirish va axborot xavfsizligini ta’minlashni quyidagi me’yoriy hujjatlar bilan tartibga solib rivojlantirib borilmoqda:

- O‘zbekiston Respublikasining “Axborot erkinligi prinsiplari va kafolatlari to‘g‘risidag”gi qonuni;
- O‘zbekiston Respublikasining “Axborotlashtirish to‘g‘risida”gi qonuni;
- O‘zbekiston Respublikasining “Shaxsga doir ma’lumotlar to‘g‘risida”gi qonuni;

- O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sohasida loyiha boshqaruvi tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-3245 sonli qarori;

Bugungi kunda axborot xavfsizligi masalasini tizimli tartibga solishda O‘zbekiston Belarus Respublikasi bilan yaqindan hamkorlik qilib, uning tajribasini o‘rganmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoev 2019-yil 31-iyul – 1-avgust kunlari rasmiy tashrif bilan Belarus Respublikasiga tashrif buyurdi. [3] O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti 1-avgust kuni Belarus Respublikasi Bosh Vaziri S.Rumas bilan hamroxlikda Minsk shahridagi “Yuqori texnologiyalar parki”ga tashrif buyurdi. Parkda Prezident Sh.Mirziyoev axborot texnologiyalari bo‘limining faoliyati bilan tanishib, mazkur texnopark rizidentlari imkoniyatlarining O‘zbekistonda taqdimotini tashkil etish taklifini ilgari surdi. Bugungi kunda texnoparkning axborot texnologiyalari bo‘limi tomonidan yaratilgan maxsulotning 90 foyizi eksport qilinmoqda. 67 mamlakat kompaniyalari ularning buyurmachilari xisoblanadi. Bugungi kunda texnopark dasturlash va axborot tizimlari uchun xavfsizlik korpusini tashkil etish bo‘yicha yuqori darajada samaraga erishib kelmoqda.

Mazkur tashrif natijasida ikki davlat o‘rtasida axborot sohasini isloh qilish va axborot xavfsizligi tizimini rivojlantirish yo‘nalishida hamkorlik shartnomalari imzolandi. Ular qatoriga “O‘zbekiston va Belarus o‘rtasidagi axborot-kommunikatsiya sohasidagi hamkorlik shartnomasi” misol bo‘la oladi.[4] Shartnomaga muvofiq O‘zbekiston Belarus bilan hamkorlikda O‘zbekiston hududi bo‘ylab optik tolali internet uzatish va xavfsiz internet yetkazib berish bo‘yicha loyihalarni amalga oshirmoqda.

Shuningdek, ikki davlat o‘rtasida axborot va kommunikatsiya texnologiyalvri yo‘nalishida kadrlar tayyorlashda ikkita qo‘shma ta’lim dasturi imzolandi. Unga ko‘ra, bugungi kunda Toshkent axborot texnologiyalari unversiteti va Belarus davlat informatika va radioelektronika universiteti hamkorligida Toshkent axborot texnologiyalari universiteti tarkibida O‘zbek-Belarus qo‘shma axborot texnologiyalari fakulteti tashkil etildi. [5.]

2019-yil 21 noyabrdagi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Toshkent shahrida Belarus-O‘zbekiston qo‘shma tarmoqlararo amaliy texnik kvalifikatsiyalar institutini tashkil etish to‘g‘risida”gi PQ-4524 sonli qarori qabul qilindi. [6.] Unga muvofiq, xalqaro ta’lim standartlariga muvofiq, shu jumladan qo‘shma ta’lim dasturlari asosida respublika sanoat tarmoqlarining eng muhim ilmiy-ishlab chiqarish masalalarini hal eta oladigan yuqori malakali muhandis-texnik kadrlarni bakalavriat ta’lim yo‘nalishlari va magistratura mutaxassisliklari bo‘yicha tayyorlaydigan institut tashkil etildi. Mazkur institut bugungi kunda intellektual qurilmalar, axborot xavfsizligi, kompyuter mexatronikasi yo‘nalishlarda mutaxasislarni tayyorlamoqda.

Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak, axborot xavfsizligini ta’minlash muammosi kompleks xarakterga ega bo‘lib, uni xal qilish har qanday davlat uchun huquqiy va tashkiliy choralar ko‘rishni hamda rivojlangan mamlakatlar bilan yaqindan hamkorlik qilishni talab etadi.

O‘zbekiston ham Belarus Respublikasi bilan yaqindan hamkorlikni amalga oshirish orqali axborot xavfsizligi tizimini yaratish va tartibga solishda samarali natijalarga erishadi. Buning natijasida mamlakatimizda ochiq axborotlashgan jamiyatni qurishda va fuqarolarda kirib kelayotgan axborot oqimiga nisbatan barqaror immunitet tizimini ishlab chiqish va amalga tadbiq etishga erishiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.Karimov I.M., Turgunov N.A. Axborot xavfsizligi asoslari. – T.: 2013, 13 b.
2.Biryukov A.A. Informatsionnaya bezopastnost: zashita i napadenie. – Minsk: 2017, s.42.
3.Xalq so‘zi. №157. 2019 yil 2 avgust. – 1-bet.
4.Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 19.01.2019 y., 09/19/46/2506-son; 24.03.2020 y., 09/20/179/0350-son/ 29 bet.
5.Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 21.11.2019 y., 07/19/4524/4040-son.
6.Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 21.11.2019 y., 07/19/4524/4040-son.